

A FOGLALKOZTATÁSPOLITIKA ÉS A TERÜLETPOLITIKA KAPCSOLATRENDSZERE

A Magyarország egyes területei közötti társadalmi, gazdasági különbségek csökkentéséért különösen sokat tehet a területpolitika, és abban segítő szerepe van a foglalkoztatáspolitikának. A szerző dolgozatában azt vizsgálja, hogy jelenleg milyen a két részpolitika koordinációja. A dolgozat külön kitér annak a programnak az értékelésére, amely kifejezetten a két részpolitika összefűzését, a kistérségi fejlesztési programok megvalósításának támogatását célozza.

A Magyarország egyes területei közötti társadalmi, gazdasági különbségeket – egyebek mellett – jól jelzik a munkanélküliségi adatok. A különbségek csökkentéséért különösen sokat tehet a területi politika, és abban segítő szerepe van a foglalkoztatáspolitikának. Eredményesebb hatású lehet a két részpolitika koordinációja, a célok, intézmények, eszközök, illetve a pénzfelhasználás összehangolása. Akkor minősíthetjük kialakultnak a koordinációt, ha a részpolitikák - a területi különbségek csökkentése érdekében - egymást erősítik, működésük, eszközeik összehangoltak, támogatási rendszerük egymással nem helyettesíthető, valamint ha a gazdaságpolitikában (illetve a mostanában sajnos csak pénzügypolitikában) érvényesíteni képesek közös szempontjaikat. Értéktételezésünk szerint akkor működnek megfelelően, ha a "szerves fejlődést", azaz az alulról építkező programokat, elgondolásokat támogatják.

Dolgozatunkban a fentiekben meghatározott keret, illetve elvek szerint a foglalkoztatás- és a területi politika kapcsolatrendszerét vizsgáljuk. Támaszkodunk a témakörrel kapcsolatos dokumentumokra, az azt érintő korábbi elemzéseinkre, illetve az államigazgatásban szerzett közvetlen tapasztalatainkra. Nem tudjuk figyelmen kívül hagyni azt a nem lényegtelen momentumot, hogy éppen az írás készültének idejében zajlanak a területfejlesztésről és rendezésről szóló törvény tervezetének szak-

mai (s részben politikai) vitái, így az adott témánál élni szeretnénk majd az aktuális utalás, valamint a véleményformálás lehetőségével is. Külön kitérünk majd annak a központi foglalkoztatási programnak az értékelésére is, amely kifejezetten a két részpolitika összefűzését, a komplex kistérségi területfejlesztési programok foglalkoztatási része megvalósításának támogatását célozza.

A munkanélküliség területi különbségei

Az országos átlagban 10,2 %-os regisztrált munkanélküliség gazdasági-földrajzi térségek szerint nagymértékben szóródik. A legkedvezőbb Budapest helyzete, ahol a bejegyzett munkanélküliek aránya 1995 májusában 5,3 %-ot ért el. Ebben persze szerepet játszik az is, hogy a főváros munkahelyeiről leépített és ingázó munkaerő a lakóhelyének megfelelő megyékben jelentkezik munkanélküliként. A másik póluson a munkanélküliség kezdettől fogva Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a legnagyobb, ahol májusban 19 %-ot jegyeztek. A fejlett piacgazdaságoktól eltérően Magyarországon jóval magasabb a munkanélküliek aránya vidéken, a kisebb településeken, mint a városokban. Budapesthez képest a vidéki városokban kétszeres, a községekben pedig háromszoros a munkanélküliség. Ennek egyik fő oka az, hogy a mezőgazdasági termékek iránti kereslet visszaesése, valamint a reprivat-

tízációt a központba állító, és a termelőszövetkezeteket hátra soroló agrárpolitika miatt nagymértékben csökkent a mezőgazdaság eltarthatósága. A mezőgazdasági keresőknek az elmúlt egy-két évben bekövetkezett gyors csökkenése ezek hatását mutatja. A községek munkanélküliségét az is növelte, hogy a fővárosi és más ipari központok nagyvállalatai elsősorban a vidéki telephelyek létszámát csökkentették, illetve számos telephelyet be is zártak. Emellett a létszám csökkentése során először az ingázó, különösen a távolsági ingázó dolgozókat bocsátották el, akik nagy része a kisebb településeken lakott. E folyamatok következményeként is azt mondhatjuk, hogy minél kisebb egy település, annál nagyobb mértékben sújtja a munkanélküliség. (Aradi 1995)

Az előzőekből következően a munkanélküliség megyék szerinti szóródása is jelentős. A legkedvezőbb helyzetben a főváros és környéke, valamint a nyugati határ menti megyék vannak. Legnagyobb a munkanélküliség Szabolcs, Borsod, valamint Nógrád megyében. E három megyében ma még a munkanélküliség átlagos aránya megközelíti a húsz százalékot, de számos kis településen negyven-hetven %-os a munkanélküliség. E megyéket követik az alföldi megyék, amelyek közül különösen Szolnok és Bács-Kiskun megyében magas a munkanélküliség.

Az elmaradottabb mezőgazdasági körzetek átlagosnál nagyobb munkanélküliségének okaira az előzőekben már utaltunk. Más okok, mindenekelőtt a szénbányászat visszafejlesztése, illetve a kohászat és a gépipar megroppanása magyarázzák Nógrád, illetve Borsod megye magas munkanélküliségét. E megyék helyzetét súlyosbítják a mezőgazdasági termelés igen kedvezőtlen adottságai. (Tímár 1993)

A foglalkoztatás szempontjából kedvező és kedvezőtlen helyzetű munkaerőpiaci (foglalkoztatási) körzetek területi eloszlásában a munkanélküliség mértékét kifejező arányszám közötti különbség azonban továbbra is több mint tízszeres.

A foglalkoztatás területi folyamatainak pontos és megbízható követését hátráltatja, hogy a kisebb területi egységekre vonatkozóan (pl. foglalkoztatási körzet, településegységek, település) sajnos nem rendelkezünk rendszeresen hozzáférhető információval, illetve a területi munkanélküliségi arányszám kiszá-

mításához hiányzik a gazdaságilag aktív népesség (ezen belül az aktív keresők) száma. Problémát jelent, hogy ez utóbbi adatot csak a népszámlálási információkból nyerhetjük, és ahogyan időben távolodunk a népszámlálás időpontjától, egyre kevésbé kapunk pontos és használható adatsort a munkaerőpiac területi folyamatairól a továbbszámítás módszerének hibái, hiányosságai miatt.

A részpolitikák célkitűzései

A foglalkoztatáspolitikai területi folyamatokat érintően a következő prioritások érvényesítését tartja szem előtt:

- az átlagosnál kedvezőtlenebb munkaerőpiaci helyzetben lévő megyék kapjanak arányosan nagyobb részt a pénzforrásokból;

- a válsághelyzetben lévő megyék kapjanak megkülönböztetett figyelmet az intézmények és az eszközök létrehozása, illetve működtetése során;

- a megyén belüli területi foglalkoztatási differenciák mérséklődjenek;

- a térségi foglalkoztatási problémák enyhítésekor az alulról építkező, konkrét és reális programokra, valamint ezek megvalósításának támogatására kell helyezni a hangsúlyt. (MüM 1995)

Ennek megfelelően a munkaadók, a munkavállalók, valamint a kormányzat képviselőiből álló "legfelsőbb" foglalkoztatási érdekegyeztetési szervezet, a Munkaerőpiaci Bizottság által a Foglalkoztatási Alap 1995. évi felhasználásához kiadott irányelvek rögzítik, *hogy ebben az évben is egyik kiemelt feladat a térségi foglalkoztatási feszültségek mérséklése.* Eszerint az önkormányzatok, a munkaadók és a munkavállalók képviselőiből álló területi foglalkoztatási érdekegyeztető szervezetek, a megyei munkaügyi tanácsok a helyi foglalkoztatáspolitikai koncepciók alapján *törekedjenek a kistérségi foglalkoztatási problémák megoldására, a helyi társadalmi, gazdasági szereplők, önkormányzatok, civil szervezetek szellemi kapacitásainak és pénzforrásainak felhasználásával.* A hátrányos helyzetű térségek foglalkoztatási feszültségeinek oldását a megyei munkaügyi tanácsok konkrét és megvalósítható helyi programok támogatásával, pénzügyi források elkülönítésével, valamint azok célzott igénybevitelével biztosíthatják. (MüM 1995/a)

A területi politika prioritásait 1993-ban az Országgyűlés határozta meg. Az Országgyűlés

84/1993. (XI.11.) OGY határozata az 1993-95 közötti időszak területpolitikai fő irányára vonatkozóan - egyebek mellett - rögzíti, hogy mindenekelőtt mérsékelje a gazdasági, társadalmi átalakulás során felerősödött, a területi gazdasági fejlődésben mutatkozó különbségeket Kelet- és Nyugat-Magyarország között. A határozat szerint a területpolitika fő céljai:

- a hazai és nemzetközi regionális együttműködés kiépítése;
- a regionális válságkezelés, a tartósan elmaradott, illetve hanyatló depressziós körzetek gazdasági reorganizációja, fejlesztése;

- az ország általános infrastrukturális elmaradottságának mérséklése keretében a legelmaradottabb régiókra, térségekre koncentrált szelektív infrastruktúra-fejlesztés megkezdése, illetve felgyorsítása;

- a fentiekkel összhangban az önkormányzatok hatáskörébe tartozó települési szintű infrastruktúra kiépítettségében és működési színvonalában meglévő különbségek mérséklése legyenek.

A határozat kitér arra, hogy a regionális válságkezelés, a térségi felzárkóztatás követelményét a foglalkoztatáspolitikai (elsősorban) aktív eszközeinek is fokozottan figyelembe kell venni, ugyanakkor a Területfejlesztési Alapból támogatni kell a legsúlyosabb foglalkoztatási problémákkal küzdő körzetekben a gazdasági szerkezetváltást segítő hatékony munkahelyteremtést és megtartást. Az Alap egyik célja a regionális és kistérségi fejlesztési programok kidolgozásának és megvalósításának támogatása.

Jogi szabályozás

A témakör *foglalkoztatásjogi* szabályozását lényegében már korábban összefoglaltuk. (Bagó 1992) Most csak egy talán nem eléggé ismert, fontos változásra szeretnénk kitérni.

A foglalkoztatási törvény 1994 áprilisi módosítása a válságtérségek munkaerőpiaci helyzetének javítását is szolgálta. A törvénymódosítás kedvezőbbé tette a *közhasznú munkavégzés támogatásának feltételeit*. A módosítást követően a támogatás mértéke változatlanul a foglalkoztatásból eredő közvetlen költség legfeljebb 70 %-a lehet, de a törvény által meghatározott esetekben - a megyei munkaügyi tanácsok döntésének megfelelően - elérheti a kilencven %-ot. A megyei munkaügyi központoktól kapott információk szerint a legsúlyos-

abb munkaerőpiaci helyzetben lévő megyékben a megyei munkaügyi tanácsok - Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyét kivéve - lehetővé tették, hogy a közhasznú foglalkoztatáshoz a kilencven %-os támogatást az önkormányzatok és más szervezetek igénybe vehessék. A megye minden települését érintő kiemelt támogatásról csak a Nógrád Megyei Munkaügyi Tanács döntött, míg a többi megyében meghatározott területfejlesztési és foglalkoztatási szempontok alapján állapították meg a kedvezményben részesíthető településeket, illetve azok körét.

A *területfejlesztési törvény* tervezetének több változatát ismerjük. Ezek a tervezetek szükségszerűen magukon viselik a területi politika korábban bírált ellentmondásait. (Bagó 1995) Így - más mellett - nem tartalmaznak kidolgozott elképzelést arról, hogy a meglévő munkaerőpiaci intézményrendszerhez milyen formában kapcsolódhat a létrehozandó új területfejlesztési intézményhálózat, és nem adnak képet a területi válságkezelés során alkalmazandó eljárásoktól, eszközökről sem. Nem fogadható el a felvázolt intézményhálózat hierarchikus struktúrája sem. Egyetértünk azzal az elképzeléssel, hogy a helyi területfejlesztési feladatok, illetőleg a kormányzati területi fejlesztési programok összehangolását a létrehozandó megyei területfejlesztési tanácsok végezzék. Ugyanakkor környezeti katasztrófa, térségi-gazdasági válsághelyzet, valamint nemzetgazdasági megfontolások esetén, vagyis olyan esetekben, amikor a helyi feladatvállalás és felelősség önmagában nem biztosít elegendő erőforrásokat a probléma megoldására, illetve az adott helyzetből való előrelépésre, szükségszerű, hogy az állam közvetlenül beavatkozzon, segítsen. Mindennek azonban megfelelő keretet kellene teremteni. Ez a keret lehetne például egy olyan speciális térségi tanács ("kiemelt térségi tanács"), amely az érintett önkormányzatok szabad elhatározásából, de a megyei területfejlesztési tanács hozzájárulásával, annak átadott jogaival jönne létre. Megfontolható persze a tervezetekben említett Országos Területfejlesztési Tanács hozzájárulása is, különösen akkor, ha e sajátos intézmény működéséhez, illetve programjai támogatásához az országos fórum támogatást biztosítana.

Éppen a fentiekkel összefüggésben megfontolandónak tartjuk minden régióban (több megyét magában foglaló területen) állandó

regionális fejlesztési tanácsot működtetni. Ehelyett az egyes (több megyét érintő) térségfejlesztési feladatoknak megfelelően, az adott konkrét feladatok végrehajtására célszerű - a megvalósítással érintett megyék összefogásával - regionális jellegű fórumot vagy intézményt létrehozni. Az érdekalapú együttműködések adhatják az alapját egy későbbi általánosabb típusú együttműködésnek.

Itt kell említést tennünk a *helyi önkormányzatokról szóló törvényről*, amely a települési önkormányzatok feladatai között megjeleníti a foglalkoztatási gondok megoldásában való közreműködési kötelezettséget. A törvény azonban nem részletezi a (szükségképpen területi) foglalkoztatásból az önkormányzatokra nehezedő feladatok megoldásának módját, nem tesz említést a lehetséges eszközökről és válságkezelő eljárásokról sem. A pénzforrások korlátozottsága jelenleg nem teszi lehetővé, hogy az önkormányzatok konkrét foglalkoztatási feladatokat kapjanak. Más kérdés, hogy az egyes településeken bevált formát, egyes foglalkoztatási feladatokra közhasznú társaság létrehozását mint kézenfekvő "megoldást", a törvény is tartalmazhatná. Úgy tűnik, hogy a munkanélküliek jövedelempótló támogatására kényszerűen fordítandó összegek minimalizálása érdekében az önkormányzatok megtalálják a település hasznát, illetve egyúttal a munkanélküliek érdekét is szolgáló olyan szervezeti, szervezési formákat (az előbb említett közhasznú társaság létrehozása, illetve meglévő nonprofit szervezetek feltételekhez szabott támogatása stb.) amelyek területi válságkezelő hatásúak. (Csoba-Farkas 1994)

Az intézményrendszerek

A *területfejlesztés* regionális szintű intézményrendszerének körvonalai még nemigen látszanak. Az új intézményi keret létrehozásával kapcsolatos aggályunkat az előző fejezetben megfogalmaztuk. Meg kell viszont emlétenünk, hogy a *foglalkoztatás* területén már működnek regionális szintű intézmények.

A regionális munkaerő-fejlesztő és -képző központok elsősorban a legnehezebb munkaerőpiaci helyzetben lévő megyékben jöttek létre. Az intézményrendszer folyamatosan bővül, így ma már hét önálló központ működik az országban. Az intézményhálózat a szombat-helyi központ ez évi átadásával válik majd teljessé. (A központok működésének eddigi ta-

pasztalatai szerint az itt végzetek elhelyezkedési esélye kedvezőbb az egyéb intézményekben tanfolyamot befejezőknél.)

A már említett, az önkormányzatok, a munkaadók és a munkavállalók képviselőiből álló *megyei munkaügyi tanácsok* működése megfelelő intézményes kereteket biztosít ahhoz, hogy az önkormányzatok, a munkaadók és a munkavállalók képviselői rendszeresen áttekintsék az egyes kistérségek társadalmi, gazdasági, foglalkoztatási helyzetének javítását célzó javaslatokat és intézkedéseket.

Ugyanakkor a kistérségek képviselete nincs garantálva e testületekben. Kérdés, hogy a képviseletre vonatkozó törvényi előírás segítene-e az érdekérvényesítésben. Számos jelzés szerint (*például MÜM 1995*) a megyei munkaügyi tanácsok érthetően nem tudnak megbirkózni azzal az ellentmondással, hogy a megyéknek nincs átfogó területfejlesztési koncepciójuk, és ma még nagyon kevés az egyes megyéken belüli kistérségi fejlesztési program is. Eredményes területi eszköz- és intézményrendszer hiányában a megyei foglalkoztatási feszültségek kezelésére hivatott megyei munkaügyi tanácsok nehezen képesek kialakítani területi prioritás-rendszerüket, és nem tudják mire felfűzni, ráépíteni a foglalkoztatáspolitikai, illetve foglalkoztatási válságkezelő elgondolásaikat.

A megyei munkaügyi tanácsok döntéseit a *megyei munkaügyi központok* hajtják végre. Egyúttal a központok látják el a tanácsok titkársági feladatait. A húsz munkaügyi központban és a hozzájuk tartozó 192 kirendeltségen jelenleg mintegy 4.600 munkatárs dolgozik. A kirendeltségek és az ott foglalkoztatottak számának területi megoszlása általában a megye munkaerőpiaci helyzetét tükrözi. Az egy-egy kirendeltséghez tartozó települések köre, illetve a lehatárolt közigazgatási terület azonban sok esetben nem felel meg a tényleges munkaerőpiaci vonzásterületnek.

A munkaügyi központok tevékenységében a térségi foglalkoztatási, válságkezelési eszközök és módszerek összehangolását illetően az jellemző, hogy a források elosztása és felhasználása során - összefüggésben a kistérségek esetleges képviseletével, valamint a munkanélküliek területileg szintén differenciált érdeklődésével, illetve tájékozottságával - túlnyomórészt a megyeközpontokban, illetve a nagyobb városokban regisztrált munkanélküliek esélyeinek javítására koncentrálnak. (Ara-

di 1995) A jövőben törekedni kell arra, hogy fokozottan vonják be a megyeközponttól távoli területeken lakó munkanélkülieket a foglalkoztatási-képzési programokba, másfelől keresni kell eme elv érvényesítésének központi eszközeit is.

Jelenleg - mint ahogy arra már korábban utaltunk. (Bagó-Pető 1994) - hiányzik a közép-szintű, jogszabályok által meghatározott, a területfejlesztést, a válsághelyzetet menedzselő egységes intézmény- és eszközrendszer. A területfejlesztésről szóló törvénytervezet *megyei területfejlesztési tanácsok* megalakítására tesz javaslatot. A megyei fejlesztési tanácsok és a megyei munkaügyi tanácsok lehetséges együttműködésének módjait illetően törekedni kellene arra, hogy e két testület között minél szorosabb szakmai kapcsolat alakuljon ki, hiszen kölcsönös információcserével, koordinációval és együttes finanszírozással nyílhat lehetőség az adott térségben a foglalkoztatási feszültségek hatékony kezelésére. A szoros kapcsolat feltétele a munkaügyi tanács munkaadói és munkavállalói oldalai képviselőinek a területfejlesztési tanácsban való részvétele, illetve a megyei munkaügyi központ képviselőjének állandó meghívottkénti jelenléte a területfejlesztési tanácsban.

Természetesen fontosnak tartjuk az *önkormányzatok* korábbiaktól eltérő, új típusú szerepvállalását a foglalkoztatási válságkezelés területén, ehhez azonban megfelelő eszközökkel és forrásokkal kellene rendelkezniük. Az önkormányzatok részéről érzékelhető a térségi összefogás, a válságkezelési funkciók felvállalásának fokozatos erősödése, amelyet a pénzügyi források alapvetően motiválnak. (Megemlíjtjük, hogy a legutóbbi időszakban a Munkaerőpiaci Bizottság ülésein már az önkormányzatok képviselője is részt vesz.)

A területfejlesztés egyre komolyabban vendő szereplői az alulról szerveződő szervezetek. Az országban ma már több mint száz *térségfejlesztési szövetség, alapítvány, egyesület, társulás, társaság* működik, amelyek fő szervezői és gazdái a kistérségi fejlesztési programoknak. Szerepvállalásuk, a térségben betöltött súlyuk, eszközeik, lehetőségeik rendkívül eltérőek, tevékenységük, a területfejlesztésben betöltött funkcióik ma még kevésbé közismertek.

A válsághelyzetek enyhítésében, a helyi fejlődés előmozdításában sajnos még nem játszanak meghatározó szerepet a *regionális ban-*

kok és a kockázati tőketársaságok. Ezek is szükségesek pedig ahhoz, hogy a kistérségi térségfejlesztési programok kidolgozása és a térségi válságkezelés lendületet kapjon.

A területek fejlődésében jelentős szerepet tölthetnek *be az ipari fejlesztési központok, az innovációs parkok, a helyi vállalkozásokat segítő inkubátorházak, valamint a vállalkozási tanácsadó irodák és a térségfejlesztési tanácsadók*.

A Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány (MVA) a PHARE program keretében *megyei vállalkozásfejlesztési központhálózatot* alakított ki. A hálózat helyi rendszerekhez való kapcsolódási lehetőségei kevésbé ismertek előttünk.

A Munkaügyi Minisztérium 1992-ben hozta létre az Országos Foglalkoztatási Alapítványt. Az Alapítvány pályázatai révén közvetlenül részt vállalt a térségi foglalkoztatási válsághelyzetek enyhítésében.

A válságtérségek speciális intézményei

Kifejezetten a borsodi térségben és az acélipari válság kezelésére a Munkaügyi Minisztérium *két foglalkoztatási társaságot* működtetett, amelyek a helyi foglalkoztatási feszültségek oldásához járultak hozzá.

Az *ózdai társaság* 1994-ben több mint kétezer fő számára biztosított egzisztenciális lehetőséget. Az alkalmazottak közül mintegy 1.200 fő tényleges munkavégzésére került sor. Az elmúlt év végén mindazok munkaviszonya megszűnt, akik számára a határozott idejű munkaszerződés lejárt, és további munkavégzésbe nem vonhatók be.

A MüM a társaságot a továbbiakban olyan közhasznú társasággá kívánja átalakítani, amely közhasznú munkák tömeges szervezésére alkalmas. A borsodi integrált szerkezet-átalakítási és válságkezelési programnak megfelelően a városban és a környékén elvégezhető környezetvédelmi, környezetrehabilitációs közhasznú feladatok feltárása, és a finanszírozás feltételeinek megteremtése után a társaság bővítheti a foglalkoztatást.

A közhasznú társasággá történő átalakítás - az elgondolások szerint - a Foglalkoztatási Alap védelme érdekében szükséges, azaz, hogy az elvégzendő feladatokra - azok jellegeből adódóan - igénybe vehető legyen más alapok, források által biztosított támogatás is.

A *Diósgyőri Foglalkoztatási Társaság* 1994-ben a Foglalkoztatási Alap kétszáz millió Ft-os támogatásával éves átlagban 625 fő munkavállaló sorsát befolyásolta. A társaságtól kikerült dolgozók (211 fő) más munkáltatónál helyezkedtek el. Jelentős azok száma is, akik önálló vállalkozásba kezdtek. Várható, hogy ebben az évben a társaság közhasznú társasággá történő átalakítására is sor kerül.

Látni kell azonban, hogy mindkét társaság eddigi működtetése elsősorban a foglalkoztatási válsághelyzetek központilag vezérelt tüneti kezelésére volt alkalmas. Sem az ózdi, sem a miskolci önkormányzat a feladatok érdemi részéből szerepet nem vállalt, annak ellenére, hogy a problémák közvetlenül érintették településüket. Szintén ellentmondásos, hogy e területi foglalkoztatási intézmények irányításából mind a munkaügyi tanács mint érdekgyezetető testület, mind a munkaügyi központ mint a testület végrehajtó szervezete kimaradt. A problémák így a helyi foglalkoztatási érdekgyezetető fórumot kikerülve egyenesen jutottak a Munkaerőpiaci Bizottság elé.

A tervezett szervezeti átalakítások révén lehetővé válhat a tényelegetes foglalkoztatási feladatok felvállalása és elvégzése. Ezzel kapcsolatban sietve rögzíteni kell, hogy önmagában való foglalkoztatási feladatok természetesen nincsenek. Az értelmes foglalkoztatás valamely ágazatban és konkrét helyeken valósul meg. A működés kulcskérdése tehát az, hogy vannak-e ágazati célkitűzések a területen (avagy területi prioritások az ágazataikban), s ha igen, ezek feladatokra lebonthatók-e úgy, hogy a Foglalkoztatási Alapból nem finanszírozható "saját erő" helyben (vagy más külső támogatásból) rendelkezésre álljon. Furcsa és természetesen érthető is, hogy a helyiek továbbra sem akarnak részt venni a helyi foglalkoztatást segítő szervezet létrehozásában, félve attól is talán, hogy a feladat a későbbiek során külső támogatás nélkül az "önkormányzat nyakán" maradhat. Úgy tűnik, hogy az állami részvétel mértékének meghatározása (megint) politikai alkukban dől majd el.

A *területfejlesztés* oldalán a PHARE Regionális Kísérleti Fejlesztési Alap finanszírozásával a regionális fejlesztési tanácsok és a regionális fejlesztési ügynökségek feladatainak ellátására, működtetésére *kísérleti jelleggel* két megyében, *Borsod-Abaúj-Zemplén* és *Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében* 1994 őszén *közalapítvány* jött létre. Mindkét köza-

lapítvány kuratóriumában jelen van a megyei munkaügyi központ egy-egy képviselője. A borsodi közalapítvány által összefogott integrált szerkezet-átalakítási, valamint a reorganizációs program jelenleg folyó munkálatai során szoros kapcsolat alakult ki a megyei fejlesztési tanács, a megyei fejlesztési ügynökség és a megyei önkormányzat, valamint a megyei munkaügyi központ között. Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében a foglalkoztatási problémák ilyen jellegű közös megoldásának módszerei és eszközei viszont még nem alakultak ki.

Az eszközrendszerek

Az *aktív foglalkoztatási eszközök* működtetésére a magasabb munkanélküliségi rátájú megyéknek lényegesen több pénzeszköz áll rendelkezésére, mint a kedvezőbb helyzetűeknek. A válságtérsegek megyéi a közhasznú foglalkoztatásra és a bértámogatásra fordították a legnagyobb pénzüsszegeket, és ez az igénybe vevők létszámadataiban is tükröződik. A munkahelyteremtés eszközét inkább Kelet-Magyarországon működtetik.

A foglalkoztatási körzetek szintjén továbbra is hiányoznak az aktív eszközökre vonatkozó rendszeres információk, ezért nem ismert, hogy az egyes kistérségek milyen arányban részesednek az egyes foglalkoztatási eszközökből, és a támogatás mekkora létszámot érint. (Az előzőek miatt azt sem tudjuk, a foglalkoztatáspolitikai eszközrendszer hogyan illeszkedik az adott térség [kistérség] esetleg meglévő fejlesztési programjához.)

Az előzőekkel összefüggésben indokolt, hogy a megyéknél rendelkezésre álló aktív eszközökre fordítható pénzüsszegeket tovább lehessen decentralizálni, ezáltal garantált lenne a kistérségek (foglalkoztatási körzetek) pénzeszközökhöz jutása.

A *passzív foglalkoztatási eszközök*, azaz a munkanélküli járadék, az előnyügdíj (illetve 1995. december 31. után a nyugdíj) előtti munkanélküli segély, a munkanélküliek munkahelykereséssel kapcsolatos utazási költségeinek megtérítése, valamint a pályakezdők munkanélküli segélye zavartalan működése a helyi munkaerőpiaci feszültségek enyhítésében továbbra is jelentős szerepet kap. A passzív ellátási formához kapcsolódik, hogy a munkanélküli ellátási rendszerből kiesők számára a szociális törvény jövedelempótló támogatás

igénylését tette lehetővé, amely a településeken élők szociális feszültségeinek enyhítését segíti. A támogatás odaítéléséről - a szociális körülmények figyelembevételével - a települési önkormányzat képviselőtestülete dönt. 1995. május végén már több mint 222 ezer munkanélküli részesült ebben az ellátási formában. A jövedelempótló támogatást kapott munkanélküliek területi eloszlását vizsgálva szembetűnő, hogy a regisztrált munkanélkülieken belül a támogatottak száma a legsúlyosabb munkaerőpiaci helyzetben lévő megyékben a legnagyobb.

A *területfejlesztési eszközrendszer* munkahelyteremtő, illetve munkahelymegőrző beruházásokhoz, termelő infrastrukturális beruházásokhoz, térségi jellegű válságkezelési, gazdaságfejlesztési programok kidolgozásához, munkahelyteremtéssel járó humán infrastruktúra-fejlesztésekhez, vállalkozásokat segítő üzletfejlesztő központok, inkubátorházak, innovációs és üzleti parkok beruházásaihoz, a közhasznú munkákkal összefüggő gépbeszerzéséhez, a nem mezőgazdasági célú racionális földhasznosítás megvalósítását szolgáló fejlesztésekhez, valamint a falusi idegenforgalom fejlesztését szolgáló beruházásokhoz nyújt (részbeni) nagyobb részt vissza nem térítendő támogatást. A szabályozás ilyen részletezettsége 1993 decemberétől érvényes. Kérdéses, hogy ettől az időponttól miért nem szünetelt, vagy alakult át a foglalkoztatási törvényben rögzített munkahelyteremtési támogatási forma, azaz miért nem igazodott a változó környezethez.

Mindkét politika szempontjából előremutatónak tűnik, hogy a társasági adótörvény módosításával az *adókedvezmények* rendszerének kialakításakor figyelembe vették a foglalkoztatási körzetek 1994. júniusi munkaerőpiaci helyzetéről rendelkezésre álló területi információkat. A gépbeszerzéseket ösztönző adókedvezményeket azoknak a térségeknek kívánják biztosítani, ahol a munkanélküliségi arány eléri, vagy meghaladja a tizenöt %-ot.

Központi programok

A központi *foglalkoztatási programok* keretében a rétegprogramok megvalósítására és a tartósan munkanélküliek foglalkoztatása esetén a munkába járással kapcsolatos utazási költség-térítés támogatására a legtöbb pénzforrást a legrosszabb munkaerőpiaci helyzetű megyék kapták.

Pályázati úton szintén elsősorban a válságtérségekbe tartozó megyék jutottak pótlólagos forrásokhoz a kistérségi fejlesztési programok, a szociális közhasznú munkavégzés, valamint a termőfölddel rendelkező munkanélküliek vállalkozóvá válásának támogatásával.

A térségi foglalkoztatási válsághelyzetek, illetve a tömeges létszámleépítésekből fakadó helyi társadalmi, politikai feszültségek elkerülését célozza a Foglalkoztatási Alapból elkülönített, a válsághelyzetek kezelését szolgáló ún. intervenciók keret.

Az intervenciók keret felhasználása során azonban a foglalkoztatáspolitikai nem egyedi, hanem iparági problémákkal került szembe, amelyeket természetesen nem lehet kizárólag foglalkoztatási szempontok alapján megítélni. Az iparági gondok a munkaügyi tárca eszközrendszerével eredményesen nem is kezelhetők.

A MüM 1994-ben egy milliárd Ft összeggel mintegy 12.500 munkahely megőrzését bértámogatással segítette. A keretből döntő részben Borsod-Abaúj-Zemplén, valamint Baranya megyei gazdálkodó szervezeteknek biztosított támogatást. Ezen kívül jelentős támogatást kapott egy-egy Nógrád, Heves és Szolnok megyei cég is.

A különböző megyéket, illetve térségeket érintő (Békés, Hajdú, Borsod, Nógrád, Szabolcs, Szolnok megye, Ózd, Alföld) jelenleg még hatályban lévő, valójában infrastruktúra-fejlesztést segítő un. *területi kormányhatározatok* nyomán a foglalkoztatási válsághelyzetek enyhítésében eddig kevés konkrét foglalkoztatást erősítő eredmény született. Célszerű lenne mielőbb kritikusan áttekinteni és felülvizsgálni az eddigi tapasztalatokat. (Ismereteink szerint a kormány éppen a közeljövőben tárgyal e korábbi - "túlzott" állami szerepvállalásra épülő - határozatok hatályon kívül helyezéséről.)

Válságtérségi programok

Kimondottan válságtérség *foglalkoztatási* gondjainak mérséklését célozták a borsodi acélipari reorganizációs program keretében a megyének munkahelyteremtésre (háromszázötven millió Ft) és bértámogatásra (100 millió Ft) a Foglalkoztatási Alap központi részéből biztosított keretek, amelyek döntő mértékben ez évben kerülnek felhasználásra, valamint a borsodi integrált szerkezet-átalakítási és reorganizációs programhoz kapcsolódó

környezetvédelmi, környezetrehabilitációs közhasznú foglalkoztatást elősegítő ez évi ötszáz millió Ft-os keretösszeg tervezett elkülönítése is.

Borsod-Abaúj-Zemplén megye súlyos gazdasági, társadalmi problémáinak kezelése, felzárkóztatása és fejlesztése, valamint a borsodi acélipar reorganizációjának folytatása érdekében a kormány 1994 decemberében *átfogó kísérleti, válságkezelő stratégiai program* indítását célzó határozatot fogadott el, amelyek várhatóan a térség foglalkoztatási feszültségeinek mérséklését is segíteni fogják.

Az új típusú program alapvető célja, hogy a helyi kezdeményezőkészség az eddigieknél nagyobb ösztönzést kapjon annak érdekében, hogy az ott élők közös akaráttal és a helyi erőforrások mozgósításával egyre inkább képesek legyenek irányítani a gazdasági, az infrastrukturális, a szociális, a munkaerőpiaci, a környezetvédelmi stb. gondok megoldását.

Az önkormányzati válságkezelő program keretében a külföldi gazdasági segélyprogramok és a nem kormányzati pénzeszközök (pl. MVA) eddigieknél jóval koncentráltabb, hatékonyabb működtetése is szükséges lenne.

A kormány a négy éves kormányprogramban szereplő egyes feladatok végrehajtásához kapcsolódó *Intézkedési Tervben* Szabolcs-Szatmár-Bereg megyére, valamint Csongrád megyében Kistelek térségére és Borsod megyében a dél-gömöri kistérségre átfogó gazdaságfejlesztési program elkészítését jelöli meg. Nem látjuk azonban az indokoltságát annak, hogy - az előző határozatok kritikai felülvizsgálatát megelőzően - miért éppen az említett térségeket szükség preferálni.

Kísérlet az alulról építhető programok támogatására

A megyéken belüli területi differenciák mérséklését, illetve az aktív foglalkoztatási eszközök alulról építkező programokhoz kapcsolódásának elősegítését célozta a Munkaügyi Minisztérium "*kistérségi foglalkoztatási programja*", amelynek lényegi tapasztalatait az alábbiakban mutatjuk be.

A MüM a programot elsőként 1993-ban hirdette meg, de akkor egyetlen pályázó sem kaphatott támogatást az e célra elkülönített központi keretösszegeből, lényegében azért, mert a beküldött negyvennégy pályázat nem felel meg a kiírásban foglaltaknak. A MüM

által alapított, már említett Országos Foglalkoztatási Alapítvány e programhoz szellemiségében kapcsolódó önálló pályázata, amely kistérségi programok kidolgozását támogatta, az időbeni egybeesés miatt nem tudta előkészíteni a központi foglalkoztatási program végrehajtását. Az Alapítványhoz beérkező programok (összesen 107, az ország területének mintegy felét lefedő, valamennyi megyéből érkező pályázat) természetesen többfélék voltak. Érkeztek általánosabb tervezetek (pl. amerikai térségfejlesztő program adaptálása), amelyek átfogó javaslatokat adtak a mezőgazdaság, az idegenforgalom, a kereskedelem és szolgáltatás területén megvalósítható projektumokra, s tartalmazták a beruházási költségeket, a foglalkoztatási igényt, az értékesítési és jövedelmi kilátásokat. A másik típus az alulról építkező, kisléptékű fejlesztési koncepció, mely nem tőkeigényes, kis- és családi vállalkozásokkal, közösség szervezéssel, számtalan ötlettel törekedett a helyi foglalkoztatási feszültségek oldására, az életminőség javítására. A pályázók megfogalmazták, hogy a kistérségi programokat szükséges összehangolni a környező kistérségek kidolgozandó programjaival, melyek együttesen, de a kistérségekből kiindulón - a tágabb környezetbe illeszkedve - egyre nagyobb területi egységek összefüggő programját alkotják.

Az Alapítvány kuratóriuma végül negyven programot támogatott ötven millió Ft-tal. A pályázat egyik eredménye, hogy a - részben korábban - létrejött tizenhat önkormányzati településszövetség és tizenegy területfejlesztési társulás aktívan tovább dolgozik a térség fejlesztésén. (Fialovszky 1994)

Kétségtelen, hogy a MüM 1993. évi kistérségi foglalkoztatási programjának kudarcát elsősorban az okozta, hogy a pályázat meghirdetésének időpontjában valójában még nem voltak kidolgozott komplex kistérségi fejlesztési programok, amely mögött a helyi szereplők közötti együttműködés felismerésének hiánya áll. A helyi összefogás pedig kétségkívül az egyik kulcsa a közös cselekvésnek. (Kustán-Tóth 1993) 1994-ben számos előkészítő elemzés (MüM 1994, 1994a) elkészítése, illetve szakmai megvitatása után ismételten meghirdetésre került.

A pályázati felhívásra (MüM 1994b) tizenhat megyéből harmincnégy pályázat érkezett. Mindössze három megye (Nógrád, Vas, Veszprém) nem élt a pályázat benyújtásának lehető-

ségével. A kistérségi fejlesztési programok megvalósítási szándéka négyszáz települést érintett. A pályázók mintegy 1,8 Mrd Ft-ot igényeltek, a Munkaerőpiaci Bizottság a 400 M Ft-os keretösszezből 291 M Ft-ot ítelt oda, amelyet az 1995. évi váratlanul jelentősen szűkített keret elosztásakor - figyelemmel arra is, hogy várható a szerződés-kötések meghiúsulása - 250 M Ft-os felhasználható keretet jelölt meg.

Az előzetes elemzés (MüM 1995) szerint a szerződés-kötések vártnál kisebb száma - a programok gyenge előkészítettsége mellett - annak következménye, hogy azon önkormányzati vezetők egy része, akik a kistérségi fejlesztési programok kidolgozásában, illetve végrehajtásában érdekeltnek voltak, az önkormányzati választásokat követően nem maradtak helyükön, s a továbbiakban már nem kívánják megndezselni a programot.

A program céljának indokoltsága úgy véljük nem vitatható, azonban számos körülményt szükséges megemlíteni ahhoz, hogy a program megvalósításának nehézségeit - a fentebb említett momentumon túl is - vázolni tudjuk. Ezek az alábbiakban foghatók össze:

- A kistérségek közötti gazdasági-társadalmi különbségek csökkentése - amely különbségeknek csupán egyik, bár igen érzékeny vetülete a munkanélküliségi arányszám, illetve a foglalkoztatási gond jelentkezése - komplex, államhatalmi feladat, amelyben tehát éppen úgy szerepe van az Országgyűlésnek, a kormánynak, mint az érintett önkormányzatoknak. A foglalkoztatási programként induló akciónak fontos, de partikuláris szerep jut e feladatrendszerben, s nagy a valószínűsége a kudarcnak, éppen azért, mert szükségszerűen az okozat, s nem az ok felől közeledhet.

- Az akciók indítását, összehangolását a területi politika végezhetné el, amely azonban számos ellentmondással terhelt. (Bagó 1995) A probléma egyik gyökere talán ott van, hogy a politika meghatározása kétpólusú. Az önkormányzati törvény a területszervezési, s a településfejlesztési intézkedésekkel kapcsolatban ad jogosítványokat a belügyminiszternek, ugyanakkor a környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter hatásköre a területi politika alakítása. A gyakorlat azt mutatja, hogy a tagolt jogosítványok inkább gyengítik, mint erősítik a politika működtetését.

- A KTM-nek elvileg lenne lehetősége átfogó, alulról építkező programok kialakítása

ösztönzésére - és akkor a MüM programja tudna mire építkezni -, azonban a tárca kezelésében lévő Területfejlesztési Alap felhasználásáról kapott információk is azt mutatják, hogy az említett lehetőség ellenére sem tartja számon e támogatási formát.

- Ugyancsak az alulról építkezés ellen hat, hogy nincs kidolgozva az országos és helyi tervezés viszonya. (Nyilván ennek egyik oka az előző "tervgazdasági" rendszer tagadása is.) Ennek következtében nem jöhettek létre - mert még át sem gondolták őket - azok a "koordinációs mechanizmusok", amelyek integrálhatják az önkormányzati, ágazati, regionális és kormányzati érdekeket.

- Ehhez kapcsolódó tartós probléma, hogy az egyes megyéknek nincs térségigazdaságfejlesztési koncepciója, így a munkaügyi tanácsok, illetve a központok nem is tudnak "mihez képest" kialakítani olyan rövid, illetve hosszabb távú megyei foglalkoztatási programokat, amelyek elkészítése pedig - a foglalkoztatási törvény egyik elvárása szerint - feladatuk lenne.

- A kistérségi fejlesztési programok elkészítése szoros együttműködést kíván az önkormányzatoktól, aminek ma még valószínűleg nincsenek meg a feltételei. Ezt igazolja az is, hogy például Pécs-Komló körzetének kormányzati fejlesztési programja szerint az érintett önkormányzatoknak átfogó emberierőforrás-fejlesztési programot kell kidolgozniuk. Az érintettek a munkát nem kezdték meg. Egy helyi intézmény, a Baranya megyei Tankerület Oktatási Központja azonban - talán érezvén egy ilyen típusú megyei terv elkészítésének szükségességét - elkezdte a munkát. Sajnos nincs információnk arról, hogy az önkormányzatok - az önkormányzati törvény alapján létrehozható társulások formájaként - mennyi és milyen típusú hatósági igazgatási társulást, illetve intézmény-irányító társulást, esetleg közös képviselőtestületet, vagy éppen körjegyzőséget hoztak létre. Mint ahogy már az előzőekben megfogalmaztuk, éppen az ilyen típusú, konkrét érdekalapú együttműködések jelenthetik azokat a lépcsőket, amelyek révén - előbb-utóbb - el lehet jutni az átfogóbb, s távlatibb érdekek összehangolásához, illetve közös elfogadásához, esetleg megfogalmazásához.

- Ugyancsak hosszabb távú feladat a foglalkoztatáspolitikai területi diszkriminációjának felszámolása. Átfogó kutatás, illetve az aktív

foglalkoztatáspolitikai eszközök működésének megyei szint alatti, azaz kistérségi (illetve foglalkoztatási körzetekre vonatkozó) rendszeres adatszolgáltatás hiányában sajnos csak részleges információink, illetve hipotézisünk van arról, hogy a Foglalkoztatási Alap megyén belüli felhasználása során hátrányban vannak a megyén belüli munkanélküliek közül azok, akik a megye központjától, illetve a kirendeltségektől távolabb élnek. Ez természetesen összefügg azzal is, hogy a megyei munkaügyi tanácsok, illetve a munkaügyi központok "eszköz-, és pénzcetrikusan", s nem térségi, vagy rétegprobléma érzékenyen döntenek, illetve nem fűződik fel az eszközhasználat a helyi foglalkoztatás-, tágabban pedig a gazdaság- és társadalompolitikára. A probléma oldását technikailag a kiépítendő kistérségi adatszolgáltatási rendszer, tartalmilag (és távlatilag) a helyi gazdaság-, és társadalompolitikai koncepcióhoz, tervhez illeszkedés jelenté.

Finanszírozási rendszerek

Az *aktív foglalkoztatási eszközök* finanszírozása a Foglalkoztatási Alapból történik. Az Alap felosztásáról érdekegyeztetési fórum, a Munkaerőpiaci Bizottság dönt. A pénzeszközök döntő hányada - a regisztrált munkanélküliek arányában - a megyei munkaügyi tanácsokhoz kerül, a helyi felhasználás irányáról és arányáról a testület dönt. A *passzív foglalkoztatási eszközöket* a Munkanélküliek Szolidaritási Alapja finanszírozza, a felhasználás a munkanélküli ellátásra jogosultak járandóságai szerint történik, így az követi a munkanélkülség területi különbségeit.

A *területfejlesztési eszközök* működtetésére a Területfejlesztési Alap szolgál. Az alap munkahelyteremtést szolgáló hányadáról a minisztériumok, és az országos, valamint a területileg illetékes gazdasági kamarák által kijelölt képviselők közül s az alapkezelést végző Állami Fejlesztési Intézet képviselőjéből álló bizottság javaslatára a környezetvédelmi és területfejlesztési miniszter a belügyminiszterrel egyetértésben dönt. Problémát jelent, hogy az Alap kezeléséhez szükséges költségeket és a területfejlesztés kutatásfejlesztési feladatainak ellátáshoz adható támogatásokat nem véleményezi az említett bizottság, azaz a döntési rendszer megosztott.

Külföldi kapcsolatok és segítségnyújtás

Az Európai Unió a LEDA program keretében a helyi *foglalkoztatás fejlesztésének* elősegítéséhez dolgoz ki elgondolásokat és szakmai tanácsadást biztosít a helyi szervezetek részére. A LEDA olyan hanyatló ipari, nagyvárosi és falusi térségekben tevékenykedik, ahol a munkanélküliség aránya magas. Támogatja és figyelemmel kíséri a helyi munkahelyteremtő projektumok megvalósulását a kísérleti térségekben. A Munkaügyi Minisztérium a LEDA programokon, szemináriumokon részt vesz, a nemzetközi tapasztalatokat hasznosítja.

A magyar-angol együttműködés keretében a kistérségi foglalkoztatási válságkezelés angolai módszerének hazai adaptálását, a tanácsadó feladatok elvégzésére alkalmas szakemberek képzését, valamint az adott térségre vonatkozó válságkezelési akcióterv elkészítését célozta a Kunszentmiklós térségében megvalósult program, amelynek tapasztalatairól azonban még nem készült átfogó elemzés.

A magyar-amerikai szakmai együttműködés keretében a vállalati létszámleépítést "gyors reagálás" módszerrel menedzselő, az OMK irányításával működő program Martfűn (Jász-Nagykun-Szolnok), Almásfüzitőn (Komárom-Esztergom), Komlón (Baranya), valamint a későbbiekben Borsodban teszi lehetővé, hogy a MüM bevált módszert adaptálja a helyi foglalkoztatási válsághelyzetek oldására.

A *területfejlesztés* aktivitásai keretében a borsodi régió integrált szerkezetátalakítási programjában a KTM által megbízott - nemzetközi tapasztalatokkal rendelkező - holland CERRM cég is részt vesz. A PHARE által támogatott térségi válságkezelési stratégia kidolgozása tárcaközi bizottság irányításával, folyamatos konzultációval történik.

Emellett természetesen számos olyan térségi fejlesztési elgondolás, koncepció, gazdaságfejlesztési tanulmány készült, amelyek az érintett önkormányzatok fejlesztési programjainak megvalósítását segítik. Elsősorban osztrák gazdaságfejlesztéssel foglalkozó cégek vállalták (Szabolcsban angol cég is), hogy egy-egy megyére fejlesztési stratégiát dolgozzanak ki. Eddig Nógrád és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét érintően készültek középtávú gazdaságfejlesztést megalapozó koncepcionális tanulmányok, amelyek sajnos a finanszírozási lehetőségek és a helyi közreműködők bevoná-

sa nélkül nem realizálhatók. E programokról, segítségnyújtásról szükséges lenne mielőbb információbázist kialakítani annak érdekében, hogy a kormányzati és térségi szereplők megismerhessék a projektumokban megfogalmazott fejlesztési elgondolásokat. A következő lépcső pedig az együttműködés, a koordináció megteremtése.

Összegzés

A fentiek alapján megállapítható, hogy a részpolitikák célkitűzései különböző szintű dokumentumokba vannak foglalva, amelyek közös jellemzője, hogy számonkérésük közvetlenül csak nehezen megvalósítható, illetve nem teljesítésük "csak" politikai úton szankcionálható. (Megjegyezzük, hogy még ez évben a foglalkoztatáspolitikai is felsőbb szintű döntést kér majd 1996. évi irányai elfogadásáról.) Tartalmilag a *célkitűzések szintjén kölcsönösen megvalósul a másik politikai terület prioritásainak figyelembevétel a célok kapcsolódása és harmóniája.*

Ugyanerről nem beszélhetünk a jogi szabályozás esetében. A foglalkoztatás területét a vonatkozó törvény általában szabályozza, míg a területfejlesztésben várat magára a törvény megszületése. E felsőszintű jogi szabályozás megalkotása után várható csak a két terület közötti átfogó, intenzívebb koordináció. Az intézményrendszerek együttműködése a területfejlesztés intézményrendszerének hiányai, illetve az önkormányzatok érdekképviseleti szerveződése kialakulatlansága miatt felemás. Az eszközrendszeren belül a munkahelyteremtés támogatása voltaképpen kettős, s mivel azok nem épülnek egymásra, fontos lenne a foglalkoztatáspolitikai visszavonulása ezen a területen. Megjegyezzük, hogy a foglalkoztatáspolitikában bevált közhasznú munkavégzés működtetéséhez a területi politikának nemcsak a munkákkal összefüggő gépbeszerzéseket, hanem a dologi költségeket is szükséges lenne támogatni éppen a helyi fejlesztések megvalósítása érdekében. A foglalkoztatáspolitikai a finanszírozást illetően döntően decentralizáltan működik, a területi politikának is sürgősen követnie kellene ezt a modellt, éppen az eszközrendszer helyi összefésülése érdekében. A helyi fejlesztést alulról meghatározó, a helyi erőforrások összekapcsolódásán alapuló kistérségi fejlesztési programok támogatását a decentralizált döntési modell jobban

segítené. Az egyre szerteágazóbb külföldi kapcsolatok hatékonyabb mozgósítása érdekében az azokról történő kölcsönös információátadás szükséges. A kapcsolatokat természetesen alapvetően a (külpolitikával egyeztetett) területi politikának kellene rendszereznie és vezérelnie.

IRODALOM

Aradi Mária: Munkanélküliség Borsod-Abaúj-Zemplén megyében. Társadalmi Szemle, 1995. 2. sz.

Bagó József: Az aktív foglalkoztatáspolitikai eszközrendszer továbbfejlesztésének néhány időszerű kérdéséről. Humánpolitikai Szemle, 1992. 9-10. sz.

Bagó József: A területi politika kérdőjelei. Humánpolitikai Szemle, 1995/3.

Bagó József-Pető Sándor: Hogyan tovább a térségi foglalkoztatási válsághelyzetek kezelésében. Humánpolitikai Szemle, 1994. 1-3. sz.

Csoba Judit-Farkas Attila: A munkaerőpiacról tartósan kizszorulók körében végzett önkormányzati munka. Munkaügyi Szemle, 1994. 12. sz.

Fialovszky Béla: Az Országos Foglalkoztatási Alapítvány kistérségi programja. Munkaügyi Szemle 1994. 11. sz.

Kustán Gyula-Tóth Ferenc: Kistérségi foglalkoztatási program. Munkaügyi Szemle, 1993. 4. sz.

Javaslatok a kistérségikomplex fejlesztési programok előkészítésére és megszervezésére. MüM, Kézirat 1994. január 27.

Tájékoztató a kistérségi komplex fejlesztési programok előkészítésével kapcsolatosan megtartott szakmai konzultációk legfontosabb döntési pontjairól. MüM, Kézirat, [a] 1994. február 18.

Útmutató a megyei munkaügyi központok részére a kistérségi komplex fejlesztési programok foglalkoztatási komponensei támogatását célzó központi foglalkoztatási programmal kapcsolatos teendők elvégzéséhez. MüM, Kézirat, [b] 1994. április 27.

Tájékoztató a foglalkoztatáspolitikai területi prioritásainak érvényesítéséről. MüM, Kézirat, 1995. február 23.

A Munkaerőpiaci Bizottság irányelvei a Foglalkoztatási Alap 1995. évi felhasználásához. MüM, Kézirat, [a] 1995. március

Timár János: A hazai munkanélküliség jellemzői és kezelése a nemzetközi tapasztalatok fényében. Külügy, 1993. 1. sz.